

Теоретичні аспекти впровадження вищої інклюзивної освіти

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного удосконалення національної системи вищої освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг для осіб з особливими освітніми потребами, апробації та впровадження для них інноваційних педагогічних систем, забезпечення рівного доступу до якісної вищої освіти

Одним із пріоритетів державної політики є забезпечення рівних можливостей для одержання якісної вищої освіти й подальшої активної участі у житті суспільства всіх громадян. Зокрема, особливої уваги набуває питання включення осіб з особливими освітніми потребами в активні суспільні відносини шляхом створення інклюзивного освітнього середовища.

В Україні набула актуальності проблема здобуття якісної вищої освіти молоддю з особливими потребами. Особливостям інклюзивного навчання присвячені праці українських науковців О.В. Глузман, О.М. Дікової-Фаворської, Т.В. Пічугіної, А.Г. Шевцова та ін. Проте аналіз літератури показує, що неповною мірою вивчено досвід інклюзивного навчання в українських закладах вищої освіти.

У травні 2017 року був прийнятий закон «Про інклюзивну освіту», який передбачає створення можливостей для навчання осіб з особливими освітніми потребами, а у вересні Верховна Рада ухвалила закон «Про освіту», що визначає основні положення про інклюзивну освіту [1]:

- інклюзивне навчання – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його

учасників;

- інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

- особа з особливими освітніми потребами – особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту.

Незважаючи на зміну траєкторії вступу до закладів вищої освіти осіб з інвалідністю [2], кількість абітурієнтів з числа осіб з особливими освітніми потребами залишається в Україні незначною.

Визначено головні причини того, чому кількість осіб з особливими потребами, які здобувають вищу освіту, становить незначну кількість: страх перед непристосованістю до соціального середовища, незабезпеченість безперешкодного доступу, замала кількість адаптованого громадського транспорту, відсутність спеціальних пристроїв і оснащення в університетах, відсутність методики викладання для цих студентів [3].

Для осіб з особливими потребами перед вступом до закладу вищої освіти необхідно: впровадити спеціальні тренінги, що дозволять випускникам шкіл перед вступом до університету правильно визначити своє місце на ринку праці і вибрати майбутню спеціальність, та співвіднести складність освоєння певної освітньої програми з категорією пільги, тобто врахувати наявність медичних протипоказань.

Для забезпечення рівного доступу молоді до вищої освіти рекомендовано формувати позитивну громадську думку щодо доцільності сумісного навчання здорових студентів зі студентами з особливими потребами, розробляти навчально-методичні матеріали, впроваджувати до навчально-виховного процесу спеціальні методики, педагогічні технології, використовувати адаптивні технічні засоби та комплексні програми інтеграції, адаптації і самореалізації молоді з особливими потребами [4].

Постає потреба в раціональній організації навчального процесу:

забезпечення спеціально адаптованими методичними посібниками, впровадження додаткових спецкурсів для поліпшення мовлення, логічного мислення. Важливою складовою навчальної діяльності є залучення до участі в реалізації наукових проектів тощо.

Створення центрів інтелектуального розвитку та професійної реабілітації молоді з обмеженими фізичними можливостями дають змогу формувати бази даних, здійснювати професійну діагностику, розробку індивідуальних програм супроводу навчання з елементами соціокультурного, духовного та психологічного розвитку, працевлаштовувати і підвищувати кваліфікації випускників університету.

Для навчання студентів з порушеннями опорно-рухового апарату необхідно спеціально обладнані навчальні приміщення, розробити корекційно-реабілітаційні програми, проводити соціально-психологічний супровід навчання.

Розглянувши умови реалізації інклюзивної освіти в системі вищої освіти, можна зробити наступні висновки:

1. При впровадженні інклюзивної освіти варто враховувати диференціацію освітніх програм і умов, різницю в спеціальностях, організаційних формах.

2. Студентам з особливими освітніми потребами необхідна адаптована освітня програма і індивідуальний навчальний план, що включає індивідуальні терміни і обсяг засвоєння навчальних дисциплін.

3. Важливою умовою для отримання освіти особами з інвалідністю є використання засобів електронного навчання і доступність дистанційної освіти.

4. Обов'язковим є використання електронних підручників та спеціальних програм в режимі он-лайн, застосування інтерактивних методів, які обумовлюються взаємодією викладача та студента при дуальній системі навчання.

5. Повинні застосовуватися елементи інноваційного навчання, а саме навчання у малих групах, метод проектів, метод мозкового штурму, метод ідей,

конференції, круглі столи та брифінги , рольові ігри.

6. Обов'язковим є використання технічних засобів організації навчального процесу (мультимедійних пристроїв, підручників мовою Брайля, слухових апаратів).

7. Потрібно ліквідувати перешкоди для спілкування та соціалізації інвалідів в студентському середовищі.

8. Доречною є підготовка викладачів для умов інклюзивного освітнього середовища та упровадження обов'язкового тьюторського супроводу студентів.

9. Необхідне впровадження психолого-педагогічного супроводу студентів з обмеженими можливостями здоров'я в освітньому процесі.

10. У закладах вищої освіти необхідно реконструювати будівлі з урахуванням мобільних потреб студентів з різними порушеннями, в тому числі забезпечення пандусами, ліфтами.

11. Важливим компонентом освітнього середовища є взаємини всередині студентського колективу; сприйняття осіб з інвалідністю є неоднозначним в різних групах, що пов'язано з культурою колективу, зрілістю студентів, ставленням викладачів і суспільства, проведенням пропагандистської роботи, спрямованої на формування лояльного сприйняття осіб з відхиленнями і толерантного ставлення до них.

Для впровадження якісної інклюзивної вищої освіти необхідне формування єдиної системи та освітньої політики, створення єдиних освітніх стандартів і механізмів інклюзії.

Отже, інклюзія – це не тільки процес реального включення осіб з особливими освітніми потребами у активне суспільне життя, а й розкриття кожного студента за допомогою освітньої програми, яка відповідає його здібностям, враховує потреби, а також спеціальні умови, необхідні студенту й викладачам для досягнення якісних показників.

Література:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII Відомості Верховної Ради України від 29.09.2017 – 2017 р., / 38-39 /, стор. 5, стаття 380.

2. <http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/07/12/dlya-osib-z-invalidnisty-peredbacheno-3-osnovni-traektoriyi-vstupu-do-vishiv/>.

3. Пічугіна Т.В. Обґрунтування необхідності моніторингу навчання студентів-інвалідів у вищому навчальному закладі / Т.В. Пічугіна // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету. Серія соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський, 2009. – Вип. 12. – С. 92 – 95.

4. Дікова-Фаворська О.М. Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я / О.М. Дікова-Фаворська // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління : збірник наукових праць ДонДУУ: «Соціологія державного управління». Серія: Спеціальні та галузеві соціології. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X, Вип. 116. – 324 с.